

Titel: BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Paul Diderichsen (1947-07-15)

Citation: "BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Paul Diderichsen (1947-07-15)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_001-shoot-workidacc-2013_0058_001_HWF_0150/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

225/7 47

Kære Professor Hjelmslev,
De
Tak fordi trods Deres stærkt optagne Tid har udføjet et saa uferligt Svar paa mine Bemærkninger. Det har ganske rigtigt bidraget til en yderligere Klaring, der vil komme de mundtlige Forhandlinger til gode. For det Tilfaldes Skyld at disse ikke skulde naa at komme ind paa alle Enkeltheder vil jeg gerne skriftligt motivere eller præcisere min Stilling paa følgende Punkter (jeg følger Dispositionen i Deres Brev af 2/9 47).

ad A.
Jeg kan egentlig ikke se noget tragikomisk i, at vi har lagt Vfr.s stenografiske Gengivelse af Forelæsningerne til Grund for vore Forarg paa at skæjske anvende den glossematiske Teori ved Løsningen af de Problemer, vi arbejdede med; det er jo det eneste Sted, hvor der gives en - skisseret og uforbindende - Fremstilling af disse Dele af Proceduren, og bortset fra et eller to Steder, som jeg skal komme ind paa nedenfor, ser det da heller ikke ud til, at der paa de Punkter af Forelæsningerne, som vi har benyttet, findes Formuleringer, som De ikke kan godkende. Ej heller har det været vores Hensigt at staa til Doms over Glossematikken; vi har efter bedste - men altsaa i betydelig Grad svigtende - Evne søgt at bruge de foreliggende Antydninger til Løsning af et bestemt Problem, og selv om det ikke direkte skulde fremgaa af min sammenfattende Overtæst har det været en udtrykkelig Forudsætning at eventuelle Resultater, positive saa vel som negative - kun havde Gyldighed i det Omfang Stenogrammet dannede Deres nuværende Opfattelse og i det Omfang vi havde forestaaet Dem rigtigt; da vi havde en tydelig Fornemmelse af, at det sidste kun var Tilfaldet i begrænset Omfang, har vi hele Tiden gjort, hvad vi kunde for at faa opklaret de Punkter, hvorom vi var i Tvivl, og da Deres Refæse og svrige Dispositioner ikke tillod at komme til Bunde i Sagerne før Afslutningen af Kollokvierne, søger jeg nu, saa vidt muligt, at indhente det foresaete. Det afsluttende Faust-Ditaa var da ogsaa mere ment paa Deltagerne i Kollokvierne end paa Glossematikkens Ophavsmand, og der er vist ingen, der

har tænkt sig, at vore negative Resultater skulde røkke ved Glosse-
sætikkens Grundsynspunkter; hvis vi ikke havde en betydelig
Tiltro til dem, vilde vi vel næppe anvende dem nogen Næjsse på
at sætte os grundigt ind i dem eller løbe Risikoen for at pro-
stituere os ved at misforstå dem, saa at vi alle i Børes Øjne
maa staa som NOLTER.

ad B

ad 1: Selv om Problemet om det umiddelbart givne ikke har direkte Be-
tydning for Teoriens Anvendelse, er det dog ikke urimeligt at
man overvejer den teoretiske Begrundelse til det paa Forhaand
ingenlunde indlysende Princip, at man kan og skal begynde med
at gøre Relation til Inddelingsgrund; vi har her sjenaynlig presset
et enkelt Udtryk for stærkt ved at tage "umiddelbart givet" i
absolut og ikke i relativ Forstand og ved at tage Sætningen om
det umiddelbart givne som den væsentligste Begrundelse. jeg er indfor-
staaet med, at Forløbet determinerer Systemet;

Mandag d. 7/7

Længere maade jeg ikke i Lørdags, og efter den for os alle meget oplysen-
de samtale i Dag kan jeg spare mig at udrede de Betænkkeligheder, som jeg
ovenfor havde taget Tillsid til, og som nu er blevet henvejret af Børes
mundtlige Kommentarer. I Stedet vil jeg blot pro memoria og for vore hold
sikre paa, at jeg her forstaaet Dem rigtigt, gøre et Par supplerende Bemærk-
ninger til de Punkter af Børes Brev af 5/7, som vi maade igennem.

ad B 1:

Grunden til at man skal begynde med at adskille Udtryk og Ind-
hold er - praktisk udtrykt - den, at man saa begynde med at sikre
sig, at det foralige, endda Ende virkelig lader sig dele paa denne
maade: isøndst vil man ikke
Maadereg skematiske paa senere Trin i Analysen ~~4444~~ være be-
rettiget til at ~~indskænke~~ dele de enkelte
Tegneheder i Udtryk og Indhold, hvis ikke denne Adskillelse
var foretaget paa et tidligere Trin i Teorien.

Endnu eet Spørgsmaal: Kan Princippet om at Udtryk og Indhold
deles hver for sig gennemføres ogsaa ved Inddelingen i Kompo-
nenter; i Forlesningerne ser det ud som om disse forste Soli-
ditetsinddelinger foretoges i begge Planer under eet, og det
er ikke let at tænke sig, hvordan man skulde bære sig ad med

15/7 3

at skælle Planerne her. ?

Meningen med at opstille et System af Konnotatorer i Teoriens praktiske første Opp. er, at man ved den ~~gennem~~ Beskrivelse af en given Tekst udtrykkelig skal gøre Rede for, under hvilke Konnotatorer den givne Beskrivelse har Gyldighed. I de Tilfælde, hvor der ikke kan påvises en lingvistisk Forakel mellem de visse Konnotatorer bortfalder dette Hensyn. Hjelmslevs Forslag om de ni Konnotatorer ^{kan} er på ingen Måde at opfatte som teoretisk nødvendigt; det kan meget vel inden for Teoriens Rammer tænkes at Antal og Fordeling ændres væsentligt.

Udførelsen af de lavere Opp. er en logisk nødvendig Forudbetragtning for en teoretisk rigtig Udførelse af de højere; men det er i Praxis ikke muligt fx. at opstille en fuldstændig Register over alle faktisk forekommende Konnotatorer. Procedurkalkulen kan ikke opfattes som et "Sprogskema", hvor det ikke er nødvendigt at udfylde alle Rubrikker; ved hver enkelt konkret Udsælgelse udfyldes de Rubrikker, som menes at have Betydning.

ad B 2: og C 2: Forleendingerne var oprindelig flehingt anleedes, at de skulle illustrere Metodens Anvendelse på en given Tekst; men i den Form de fik, er de andere at opfatte som en Øversigt over den abstrakte Kalkule med indføjede lingvistiske Exm. Man kan altså ikke uden videre lægge dem til Grund for en konkret Tekstanalyse (anleedes som jeg havde foreslået; den fornyet Gemmenkning af de pågældende Afenit bekræfter kun mit tidligere Indtryk af, at Adskillelsen mellem semiologisk og Kalkule og de lingvistisk Tekstanalyse her ikke er holdt strengt ude fra hinanden, som at min Misforståelse på dette Punkt - som jeg ikke er ene om - måske søvner Holdpunkter i Teksten, se fx. S. 137f..)

ad B 3: og C 1: Dette Punkt, hvis Udsælgelse blev afbrudt af den behagelige Meddelelse om, at Frokosten var serveret, er for mig et Kardinalpunkt som jeg nødvendigvis må ^{have} ~~have~~ ^{hæret} ~~hæret~~, hvis jeg ~~skal~~ arbejde videre med Teoriens Anvendelse uden at kompromittere den og mig ved alvorlige Misforståelser; og ingen af de andre glossematisk interesserede, som jeg har drøftet Problemet med, har kunnet hjælpe mig til en tilfredsstillende Forståelse. Jeg skal derfor foresøge endnu engang at formulere mine Indvendinger, som de næg-

pe har faaet helt rigtigt fat paa.

Lad mig gaa ud fra de Formuleringer, som de udtrykkelig har givet i deres Tilslutning, nemlig 1) at Funktion bestaar mellem Kategorier og 2) at Kategorierne er bestemt ved et Kendsmærke, der der først kan registreres i en højere Op. Finder vi altsaa at Selbøder af en viss Grad lader sig dele hver for sig i to Dele, hvorefter den ene har Kendsmærket a, den anden Kendsmærket b, saa er det klart, at vi kan opstille en Kategori A med Kendsmærket a og en Kategori B med Kendsmærket b, og vi kan saa konstatere Funktionen mellem disse to Kategorier rent statistisk: i det undersøgte Tekstmateriale finder vi altid et Element af Kategorien A, hvis vi har et Element af Kategorien B osv. men vi kan ikke i det enkelte Tilfælde, hvor vi ved en Deling konstatere Elementerne Ax og Bx skgs afgøre, hvilken Funktion der bestaar mellem disse Elementer eller de Kategorier, hvortil de hører; Vokalen g i En har ikke noget i sig, der danner Forudsætning for Konsonanten g.

Ganske anderledes ved den plerematisk Analyse af Kapitler, 33. Stykker, Parabler osv. Hvis det overhovedet (bortset fra specielle Tilfælde som Syllogismer, Definitionshierarkier elgn.) er muligt omtydligt og sikkert at konstatere Funktioner mellem Derivater af samme Række paa disse Stadier, beror det ikke paa, at Kategorier, XXXX der lader sig identificere ved forskellige Netne rent statistisk kan konstateres at have Konnexion, men det beror paa et extralingvistisk, logisk eller sagligt, Forhold mellem Kap. I og Kap. II, § 7 og § 13 osv., et Forhold, hvortil man forgæves vil søge noget Analogt i Udtrykket eller paa Indholdsanalysens højere Stadier. Jeg kan ikke se rettere end at Ordet Forudsætning, der i Teorien ellers bruges i en overført Betydning om statistisk Eksistens, her optræder i en ganske anden, mere "etymologisk" og "logisk" Tyd, der principielt er inkonmensurabel med den ellers i Glossatikken brugelige.

De anfører her over for i deres Ery (under B 3 o 1°), at en Kategori eller et Element kan have Funktion til sig selv; denne paradoksale Formulering (som bestemt ikke findes i de foreliggende Glossastica, selv om der nok i Forelæsningerne beskrives Operationer af den som Ex. nævnte Art) kan muligvis forsvares som et teoretisk nødvendigt Grensetilfælde - fra Logikken kender man jo en Del sag-

15/7 5

Betingelser, der synes at stride med "den gamle Hjelmslevs teori" - men saadan som de selvilustrerer de praktiske Konsekvenser af de Principper, forekommer det mig, at det, man her konstaterer er noget principielt andet end naar man paa den ovenfor anførte Maade registrerer statistisk Funktion mellem Kategorier, der hver for sig kan identificeres ved et bestemt Mærke. Har vi saadanne Kategorier af fx. selekterende og selekterede, bestemmer der for det første Funktion mellem Kategorierne som saadanne (fx. Vokaler og Konsonanter), for det andet kan der registreres Funktioner mellem Elementerne inden for hver enkelt Kategori, dels mellem Invektioner (fx. g og i), dels mellem Variationer fx. to g'er; men i det Tilfælde, hvor Kategorier siges at kunne være defineret ved Funktion til sig selv, er det jo kun det sidste Forhold der sigtes til.

Hvis der i Henhold til ovenstående ikke lader sig registrere ^{i den grammatiske Analyser} ^{ikke} lingvistisk relevante ikke "statistiske" Konnotationer mellem Kategorier kendetegnet ved bestemte Mærker i Indholdet, og hvis der i Henhold til Forelæsningerne - saaledes som jeg har foretaget dem - i Udtrykket paa disse Stadier kan man registrere ikke Kombination (og dette endda kun mellem Elementer inden for samme Kategori), men man slutte, at disse Operationer kan udgaa af den lingvistiske Analyse, og at den hidtidige Lingvistik altsaa ikke alene paa Grund af Smørgsøvn har undladt at interessere sig for dem. Det er da ogsaa mit bestemte Indtryk at de paagældende, meget udførlige Afsnit af Forelæsningerne ikke har ført til noget Resultat af Interesse for den analyserede Tekst eller for Lingvistikken i det hele taget, derved Betydning for den abstrakte sociologiske Kalkule aførtelt!

Hvad enten De nu kan anerkende Berettigelsen af mine Indvendinger eller jeg atter har misforstået Teorien, vilde formentlig være spildt Møje at udarbejde de Trin af Analysen den paatænkte grammatiske Analyse, som det var Hensigten vi skulde drøfte paa Mødet d. 19, og vilde derfor være af stor Betydning for mit fortsatte Arbejde med Metoden, om De kunde faa Tid til at sende mig et Par Ord til Svar inden den mundtlige Forhandling (hvortil Vfr. allerede har tilegnet sin Hverværelse); i modset Fald foreslaar jeg, at Deres Brev af 3/7 suppleret med Hverværelse gøres til Forhandlingsgrundlag.

Med venlig Hilsen

Mand. d. 30. Juni 1947

Kære Professor Hjelmslev.

De Spørgsmål angående den gløssematistiske Teoris Holdbarhed og Metoden
dens Anvendelighed i Praksis, som har rejst sig under mit Arbejde, falder
i 3 Grupper:

a) Teoriens erkendelsesteoretiske eller fenomenologiske Grundlag, spec. Problemet: Form-Substans-Mening og det dermed nøje sammenhengende om Udtryk og Indhold:

b) Procedurans Udgangspunkt og det for Erkendelsen "umiddelbart" givne?!

c) En Række mere tekniske Problemer, der har hejlet sig ved Forsøget paa at demonstrere de lavere Operationer paa en Tekst med en kompletteret Inddeling (in casu: min Elementer dansk Grammatik).

Under Hensyn til, at den disponible Tid er meget kort, vilde jeg foreslaa, at vi udskød det første - og mest vidtløftige Punkt til anden Lejlighed; Jeg kunde eventuelt tænke mig engang at indlede en Diskussion i Lingvistikredsen om Form og Substans i Semiologien eller lignende. Det sidste Spørgsmål vilde mest fordelagtigt kunne behandles i Tilknytning til det Forsøg paa en Analyse, som jeg har nedskrevet i mine Forelesningsnotater; men da jeg har eksperimenteret noget frem og tilbage, vil jeg helst samarbejde det pengeløse Afenit med særligt Henblik paa de principielle Problemer, før jeg foreslår det til Debat. Hvi det kunde ske en Gang i Løbet af Sommerferien, vilde det være en stor Hjælp for det Arbejde med Procedurans senere Led, som jeg gjerne vilde gøre færdigt i Hovedtræk før Semesteret begynder.

Det skulde derfor snarest være det andet Punkt vi skulde gøre til Genstand for en tvangfri Drøftelse paa Lørdag. De Synspunkter, jeg har kunde tænke mig at gøre gældende, har jeg kort antydet i en sammenfattende Rapport over de Kollokvier over Betningsrytmik og Intention, som jeg har afholdt sammen med Eli Fischer-Jørgensen, Poul Andersen og Arnholtz; og jeg vedlægger en Eksemplar heraf in extenso, da De ved Lejlighed har udtalt ønsket om at blive underrettet om hvordan dette Foretagende er forløbet. De paa gældende Udredninger findes navnlig S. 28-32. Da jeg ikke har disponible Kopier, vil jeg gerne have mit Eksemplar tilbage, naar De ikke har Interesse af det mere.

Til yderligere Præcisering af det i Kollektiverapporten anførte²
vil det måske være hensigtsmæssigt at hidse følgende:

Man bygger Analyser på falske Forudsætninger, hvis man går ud fra en enkelt Side af Sproget (fx. Forløbet) eller et bestemt Kvantum af Tekst (fx. Indbegrebet af alle eksisterende Tekster) som umiddelbart eller primært givet ved Undersøgelsens Begyndelse. Forudsat at man ikke opbygger sin Beskrivelse på sekundære Kilder (som fx. Sommerfelts Arants-analyse), forudsætter Beskrivelsen praktisk Beherskelse af Sproget; man må forstå Teksterne, dvs. kunne genkende og identificere både Figurer og Tegnsystemets minimale Tegn og syntaktiske Former; det System, der ligger bag ved Forløbet må altså være primært givet, både i den foreliggende Tekst og i Beskrivelsen, i det øjeblik, man begynder sin Analyse og på hvert Trin i denne. Kun i den bevidste Eksplicitering og Formulering kan de to Ting holdes adskilt og selv her kan jeg ikke erkende at der foreligger blot sandynlige Indikationer for at den ene Side forudsætter den anden.

Dette synes på en Måde også at være erkendt i det Princip, at Funktioner kan man og kan registreres mellem Kategorier; Kategorierne er jo paradigmatisk Størrelser, der hører hjemme i Systemet; før at registrere Funktioner mellem disse i Forløbet (Syntagnatikken), må deres systematiske Karakteristik være fikseret i al Fald på en foreløbig og umiddelbar Måde (i "Sprogfølelsen" eller den praktiske Beherskelse af Sproget). Den syntagnatiske Forløbsanalyse synes altså at forudsætte en i det mindste implicit Systemopstilling. Hvis man - som det ser ud til i de glossematisk Forelæsninger - skal foretage den første Del af Proceduren på den Måde, at man registrerer Dele med indbyrdes Funktion, må man enten gå ud fra hver enkelt Del individuelle Forhold til andre Dele i samme Sække (hvilket synes at være i Strid med Princippet om at Funktioner kun bestemmes mellem Kategorier) og tilmed at være praktisk uigennemførligt, i al Fald i Udtrykket) eller man må konstituere selve Kategorien på et andet Grundlag end den konstaterede Funktion (ellers bliver Operationen en oplagt ond Cirkel). Endvidere forudsætter Princippet om at registrere Funktioner mellem Kategorier, at man ved Delingen nær til Dele, der falder i to Kategorier med forskellige Hænder; en Inddeling, der fx. resulterer i ensartede Indrykningsenheder forer kan til

Opretning af en Kategori, der følgende ikke kan defineres ved sit Forhold til en anden Kategori af Dels inden for samme Række. Ikke des mindre vil det være den Type af Dels, der møder hyppigst, naar man "i Nedsettning til den hidtige Lingvistikke Smæverymethode" giver sig til at inddrage de større Helheder i Analysen.

Skal jeg formulere disse Betænkninger i en kort Tesis, vil jeg have, at Princippet om at Funktioner skal registreres mellem Kateg-
orier strider mod Exis det Princip, at Forlebsanalysen/Forudsættes
(selekteres af) i den paradigmatiske Oprettning.

Endnu Den Ide, at Udgangspunktet ikke er en enkelt begrænset Tekst, men hele det menneskelige Erkendelsesområde i sproglig Form, forekommer mig teoretisk set at være en temmelig selvstændig, der i Praksis fører til monstret Resultater. Naar man sammenligner den fine og nøje efterprøvede Teknik i Procedurens senere Operationer med den Grundlag, der skisseres i Forlebsningernes Redogørelse for de første Operationer, virker det som et Laboratorium med de fineste Instrumenter opført paa Mængdedyn. Det eneste forsonende ved det store Kompleks af Konnotationer og indkatalyserede konverson Overstillinger, af Videnskabs- og Biblioteks-hierarkier er, at det ikke synes at influere væsentligt paa Resultaterne af de senere Operationer hvorefter de angives at være selekterede. Man har her - som i øvrigt flere andre Steder - det Indtryk, at Planen om en rent abstrakt Kalkule over de overhovedet mulige sproglige Funktioner ikke klart er holdt ud fra Planen om en praktisk anvendelig Beskrivelsesmetode; dette kan naturligvis skyldes pædagogiske Hensyn ved Forlebsningernes Tilrettelæggelse; men da disse formelt fremtræder som en Analyse af en konkret Tekst, som man forventer, at det sidste Synspunkt er det principielt tilgrundliggende, og i saa Fald man har, at en Beskrivelsesmetode, der ikke tager sit Udgangspunkt i en en bestemt foreliggende Tekst og kun kræver inddraget bestemte og begrænsede Trek uden for Teksten, der har paa-viselig Betydning for de i Teksten analyserede

Former, at en saaadan Metode er praktisk anvendelig.

Men De vil se, er det ikke lykkedes mig at faa saa meget ud af denne Del af Glæmsmatikken som af de Dels, jeg tidligere har arbejdet med. Da Men det skulde kun glæde mig, om det beror paa, at jeg ikke har feret de foreliggende Fremstillinger rigtig, og jeg haaber, at De vil opfatte den af og til lidt polemiske Tone som Udslag af min levende Interesse for Sagen.

19/7 47

Til Deltagerne i det Glæsematiske Kollokvium Lørd. d. 19/7 47
Kl. 13,30 hos Prof. Hjelmslev.

Som Grundlag for Forhandlingerne foreligger følgende skriftlige
Aktstykker, der henlægges, for så vidt disponible Eksemplarer fore-
findes, eller Kopier ikke allerede tidligere er fremsendt.

- 1) Fø's Afsluttende Oversigt over Kollokvier over dansk Sætningsin-
tonation m.v. (p. 15-32); hertil en Følgeskrivelse 2a til HJ. af 30/6.
- 2) HJ.'s Svar paa 1) af 3/7.
- 3) Fø til HJ. 5-9/7.
- 4) HJ. til Fø 14/7
- 5) Fø's Notiser til Forelæsninger over dansk Grammatik p. 61-68-69
(2. Red.).

Kopierne af 1a og 5 vil Fø gerne have tilbage.

Det foreslås at lade Forhandlingerne følge Forelæsningsnota-
terne, da de i de svrige Akter omhandlede Problemer for Størstedelen
vender tilbage her i en konkret Beskrivelsessituation.

Med venlig Hilsen

F. D.